

amit mással nem tudunk megmagyarázni, vagy nem tudunk megérteni. Azért van tehát szükség a rejtélyre, a titokzatosságra, hogy általa védekezni is tudjunk.

A *Princ vatre* emberei tehát, ha a lelkek országában, ha a kietlen bibliai tájakon tűnnek is föl, mindig egy mához kötődő irracionális világban vannak, ahol sohasem az történik, amit a hősök szeretnének, hanem, amit a titkos erők kényszerítenek rájuk. Ők mindig alá vannak rendelve valakinek vagy valaminek, s minden egy felsőbb cél érdekében történik. S nyilván nem véletlenül.

Könyvéről nyilatkozva az író elmondta, miszerint ma valamennyien és mindinkább „homo politicusok” vagyunk, a homo politicus pedig szükségképpen elveszíti egyéniségét, uniformizált, sőt manipulált emberré válik. Pártok és ideológiák rabjává. E nyilatkozatot műve megéretté kell tekintenünk.

Filip David könyve izgalmas olvasmány. Az ő novellái is (nem véletlenül említettük Szirmai) az élet lidércnyomásairól szólnak.

BORDÁS Győző

ENYHÜLET ÉS FELRÖPPENÉS

Danyi Magdolna: *Rigólesen*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1988

Nemigen beszélnek Danyi Magdolna verseinek teréről, mert a mondhatatlant nem lehet leírni, és a csöndet sem szabad megtörni. Talán csak figyelni lenne szabad, lesni és hallgatni, mint ahogyan a *Rigólesen* című vers is a csöndet fürkészi, mint ahogyan az angyalok teszik. De ha szembeállítanánk Danyi első kötetét (*Sötéttiszta*, 1975) a későbbi versekkel, akkor kiindulásképpen mégis éppen erről a térről kellene beszélni. A *Rigólesen* című kötet, mely négy részre tagolódik, és amely magában foglalja Danyi Magdolna első könyvének több versét is, két részre osztható: arra, amelyikben ennek a térnek a megteremtéséről van szó (*Sötéttiszta*); és arra, amelyikben e tér vonzaskörében Danyi Magdolna megírja új költői mondattanát. Ennek alapmondata: „Enyhület és felröppetés.”

Ebben a térben azonban nemcsak a mondat jelentése módosul, hanem a tér is vele. Míg az első könyvben a transcendencia üres volt, most mintha egészen halk rezignációval telne meg. Ott a distancia akarása volt a jellemző, itt pedig inkább a distancia elszenvedése. Példának hozhatnánk föl néhány versrészletet. A distancia akarása: „Éggel befedtet semmi, kemény / anyag, mint vas kő és jég, / értelem vezed haza, / szégyenpecséttel homlokán. // Levegő, maradj velem.” (Északi lovas) „Ez nem hóhullás. Kemény / magasság. Ritmustalan. / Nem bakancs. Talajt

kötő / szöges gyökér. Nem mező. / Nem út. Rendbe nőtt. // Ne tovább.” (Ami nem) „A repedés árnyéka végigterül a földön. / Természetes színükbe költöznek a tárgyak.” (A rombolás dicsérete) A distancia elszenvéde: „Hogy mifélék vagyunk, nem mérjük / csontrepesztő öldökléssel. Öleléssel, / mi egyszerre birkózássá fajul. // Lapulunk a szilvásban, / földön szétgurult diók. / Lessük, nézzük a zсібongásban, / parittyá nélkül, a rigót.” (Rigólesen)

A distancia elszenvéde lényeges ponton különbözik a distancia akarásától. Ez utóbbi az ismeretlenre irányul közvetlenül. Az ismeretlen a tagadásban van jelen, a Nincsben. A tisztaság ezért eltávolodás, a tisztaság az, ami nincs, a semmi: a repedés, a hasadás; és a sötétség ugyanez. Danyi Magdolna korai költészetét a tisztaság terének a megteremtése jellemzi, amelyet a tagadás valósít meg verseiben. A distancia elszenvédeiben nincs szó további tagadásról, mert ez már a lélek legbelseje, és ott már csak hallgatás van, csak a figyelés. Erre több vers is utal a kötet második részében: „... a mindig ugyanegy, jelöletlen tájat, / fényverte vidékét a képzeletnek, ahova tartozunk, / eszmélésünk óta, visszavonhatatlan.” (Ahova tartozunk) Vagy: „Gázlámpák fényénél, / kimarjult téglákon / görgetjük a súlyos vashordókat, / töltjük a várpincét. / Belül, már megint belül.” (Zászló)

Érdekes szerkezeti párhuzam vonható az Egy igaz művészhez című vers és az egész kötet között. Két részből áll ez a panegirisznek is beillő költemény: az első rész Füst Milán költészetének lírai értelmezése, a második pedig ars poetica lehetne. A párhuzamba hozható két rész hasonló viszonyban áll egymással, mint Danyi Magdolna két alkotói periódusa. Úgy áll ez a nagyszerű vers a könyv végén, mint egy költői útszakasz emlékoszlopa, és ehhez az úthoz Füst Milán teremtett teret a magyar kötészetben.

A distancia elszenvéde azonban egy ponton nem különbözik a distancia akarásától: nincsen különbség egyiknél sem a vers és a versíró között. Nyikolaj Bergyajev a tárgyiasságot a szubjektivitás végső formájának nevezi, és ezt pontosan látja. Am Bergyajev a „hit lovagja” volt, viszont Danyi Magdolna költészetétől mi sem áll távolabb, mint az istenkeresés akármelyik formája. Sem a tagadás, sem pedig a figyelés nem a hit kérdése itt: Danyi Magdolna költészete nem tagadja meg a hitet, és nem is irányul rá, kívül esik rajta. Az a bizonyos idézőjelbe tett költői én (Romantikus kis vers a XX. század végén) nem a szubjektivitás felfüggesztése nála, mert úgy ebbe Isten még nyugodtan beleférhetne, hanem a hit felfüggesztése. Danyi Magdolna az emberi lélek tiszta (tisza, mert megtisztított minden hétköznapiságtól és lehasználtaságtól is) tereit jelöli ki a versben. A rezignáció pedig az, amikor ez a tér, a transzcendencia megremeg, és a mondhatatlan mondatként áll.

A szomjas madarak című vers egyetlen mondatból áll, egyetlen remegésből: „Enyhület és felröppenés”, ennyi az egész — az angyalok

szárnyai rezegetetik meg így olykor a levegőt. A kérdés csak az, hogy ez az angyali szintaxis és ez az angyali lexika (a tárgyakra és kristályviszonyaikra gondolok) nem vezet-e majd el Danyi Magdolna költészetének az elhallgatásához is. Prognózist adni azonban nem akarok, és nem is lehet, talán mert a mondhatatlan lehetőségei egyelőre még beíratatlanok.

PISZÁR Agnes

AZ ESZTENDŐ NÉPRAJZÁNAK MONOGRÁFIÁJA

Penavin Olga: *Népi kalendárium*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1988

Penavin Olga legújabb könyve, a *Népi kalendárium* mintegy harminc év gyűjtőmunkájának eredménye, azaz „szerény töredéke” annak a tudásanyagnak, amelyet még az idős parasztemberek emlékezetéből a kutató előcsalhat. Az esztendő jeles és hétköznapijához fűződő több száz éves népi tapasztalatokról, szokásokról, hiedelmekről, embert és állatot egyaránt gyógyító praktikákról, álmfejtésekről, vagyis a falusi földműves nép „tudás”-áról kapunk hű képet. Azt a szóbeli népi tudást teszi közkinccsé a kutató, amely hosszú századokon át alakult, formálódott a tapasztalat és a megfigyelések következtében. A parasztember létét — aki földművelésből és állattartásból élt — nagyban befolyásolta az időjárás szeszélye, alakulása, ezzel magyarázható, hogy szinte íratlan törvényként tartották be a kalendáriumi napokhoz kapcsolódó időjárás és termésjóslás szokásait. De nemcsak a szóbeli kultúrában terjedő hagyományos tudásanyag szolgált alapul a népi kalendárium kialakulásához, hanem a XVI. századtól nyomtatásban megjelent kalendáriummok, álmoskönyvek, csíziók is. A földművesek, állattartók kitűnő természetismerete, az időjárás pontos, aprólékos megfigyelése fontos volt a gazdálkodásban, a várható elemi csapások, betegségek elleni felkészülésre, azok elhárítására.

A kutatók szerint a gyűjtőgető, zsákmányoló népeknél nem a „naptári” mozzanat volt az elsődleges a bizonyos mágikus cselekmények időszakos megismétlésénél, hanem a létfontosságú táplálék beszerzésének lehetőségei, életük biológiai mozzanatai, amelyek azonban szintén az időjárással, az évszakok váltakozásával álltak kapcsolatban. A földművelés és állattenyésztés ismeretével párhuzamosan nő az időszaki ünnepek jelentősége is, mely kapcsolatban van a mezőgazdasági munka egyes fázisaival (szántás, vetés, aratás) és az állatok párosodásával, szaporodásával. A naptárkészítés tudományos megalapozása ezeknek a periodikus ünnepeknek az időpontját is pontosabban meghatározta, naptári keretekbe helyezte.

Penavin Olga gazdag szakirodalom, valamint saját gyűjtésének fel-